

ПЕРСПЕКТИВЕ ИЗУЧАВАЊА ЗАПАДНОСЛОВЕНСКИХ ЈЕЗИКА, КЊИЖЕВНОСТИ И КУЛТУРА

(поводом јубилеја 130 година полонистике и 100 година
бохемистике на Универзитету у Београду)

(Београд: Филолошки факултет, 25–27. септембар 2025)

Научни скуп под називом *Перспективе изучавања западнословенских језика, књижевности и култура* био је одржан на Филолошком факултету Универзитета у Београду од 25. до 27. септембра 2025. године поводом обележавања важних јубилеја – 130 година изучавања пољског и 100 година изучавања чешког језика на Универзитету у Београду. На отварању научне конференције поздравном речју учесницима се обратила декан Филолошког факултета проф. др Ива Драшкић Вићановић, а о важности узајамне дипломатске, културне и научне сарадње говорио је амбасадор Чешке Републике у Београду, господин Јан Бонди. У име Републике Пољске окупљене учеснице је поздравила отправник послова пољске амбасаде, госпођа Камила Дуда Кавецка, наглашавајући чврсто успостављене везе између Србије, Пољске и Чешке захваљујући писцима, композиторима, спортистима. О историји београдске бохемистике говорили су проф. др Александра Корда Петровић и проф. др Вацлав Штепанек – који је представио и сарадњу Филолошког факултета и Института за славистику кроз заједничке пројекте (бијенални колоквијум Брно-Београд, четири тома тематског зборника и колективне монографије *Од Мораве до Мораве*), о историји београдске полонистике говорио је проф. др Далибор Соколовић, а о историји славистике на Универзитету у Београду говорила је проф. др Јелена Гинић.

На конференцији *Перспективе изучавања западнословенских језика, књижевности и култура* учествовало је педесет четворо учесника из Србије, Пољске, Чешке, Хрватске, Македоније, Словачке и Бугарске. Пленарну седницу отворило је излагање Богуслава Зјелињског (Bogusław Zieliński) о вишеслојном односу полонистике, односно словенске националне филологије и транснационалних славистика, при чему је акцентована феноменолошка мапа света. Током пленарног заседања говорили су још Милош Зеленка (Miloš Zelenka) – о Франку Волману, пружајући увид у његове балканолошке студије и интересовање за српскохрватско позориште, потом Михал Бауер (Michał Bauer) који је пажљиво изложио тенденције у превођењу савремене чешке књижевности издвајајући одређене књижевнике и њихова дела, и Јан Новиновски (Jan Nowinowski) чија је тема излагања била концентриса-

на на концепт Југославије у публицистичком стваралаштву Жежија Гједројћа (Jerzy Giedroyc) у годинама између 1947–1971.

Свечано отварање конференције било је увеличано поезијом пољског ренесансног песника Јана Кохановског (1530–1584) коју су читали студенти полонистике у оквиру акције Национално читање (Narodowe Czytanie). Излагање радова током три дана конференције било је тематски подељено на полонистичку, бохемистичку и сорабистичку секцију, док су језици излагања били пољски, чешки, српски, хрватски, македонски, словачки и енглески.

У духу славистичких студија, како су били конципирани пленарни реферати, многи учесници конференције су својим прилозима допунили ретроспекцију свесловенских узајамних дипломатских и културних односа. Пјотр Палис (Piotr Pałys) тако скреће пажњу на пољско-српску сарадњу у Шлеском институту на основу одабраних пројеката, при чему је истраживачки корпус делом базирао на аутентичним документима из Архива Министарства спољних послова Републике Србије и њиховим оригиналним верзијама и пољским преводима. Из историје међусобних односа Пјотр Кајак (Piotr Kajak) је једнако представио везе између Универзитета у Варшави – *Polonium* и југословенских пољских и словенских филолога који су учествовали на летњим курсевима пољског језика и културе које је Полоникум организовао у периоду од 1956. до 1989. године.

Хенрик Дуда (Henryk Duda) је на конференцији *Перспективе* отворио занимљиву дебату о примарним и секундарним функцијама језика на основу констатације Питера Традгила (Peter Trudgill) да би босански, хрватски, црногорски и српски језик, који су настали из српскохрватског након распада Југославије, требало да се „уједине” будући да се ради о варијантама једног полицентричног језика. Дуда је притом истакао да језик није само средство комуникације, већ да језик/дијалекат/народни језик постаје елемент конструкције идентитета.

Осим ових радова, учесници конференције су на узајамне свесловенске везе подсетили и кроз портретисање слависта, акцендовање узајамне културне и научне сарадње, анализу савременог књижевног издаваштва. Зузана Чижикова је тако својим радом пружила увид у стваралаштво филолога, археолога, музеолога и слависте – Јанка Шафарика; Александра Корда-Петровић својим рефератом портретисала је пионирско прегалаштво Драгутина Мирковића у области српске бохемистике кроз анализу изабраних професорових радова како о чешком структурализму, тако и о теорији превођења, прозодији и сл. Јасминка Делова-Силјанова представила је бохемистичке студије у светлу узајамне сарадње између Београдског и Универзитета „Св. Кирил и Методије” у Скопљу; Елжбјета Хавлинова (Alžběta Havlíková) говорила је о улози Чешког центра као саставног елемента

културне дипломатије, и о сарадњи са другим установама у којима се изучава чешки језик што оснажује академске везе. Алжбјета Дутка (Elżbieta Dutka) је у свом излагању акценговала везу која постоји у документарној прози Адама Робинског и Јана Пучека истичући Карпате као додирну тачку обојице аутора. Слично овој пољско-словачкој конекцији Даријуш Рот (Dariusz Rott) је захваљујући детаљном увиду у опис Исланда Данијела Ветера из 17. века, покушао да укаже на његову повезаност са Чешком браћом. Путописи и документарна књижевност доводе се у везу са границама, на шта се надовезује реферат Вјеслава Пшибиле (Wiesław Przybyła) под називом – „Słowiańskie pogranicza – heterokulturowa świadomość”, где је аутор пограничну књижевност представио као специфичан метатекст културе, и протумачио у оквиру широко схваћеног социокултурног контекста пограничја.

Дорота Жигадло-Чопњик (Dorota Żygadło-Czopnik) својим рефератом представила је усмереност једне од најпознатијих пољских издавачких кућа – Dwie Siostry на издаваштво књижевности намењене деци, што је илустровала примерима чешких аутора – Мирослава Шашека и Квјете Пацовске. О утицају ликовне уметности на обликовање књижевног састава говорила је Магда Набјалек-Пшитула (Magda Nabiałek-Przytuła) доводећи у везу ретабло са унутрашњом композицијом божићних комада као перформативног жанра.

У оквиру прилога из области језика говорило се о разноврсним темама из области историје, социолингвистике, корпусне лингвистике, етимологије, лексикографије, и сл. Далибор Соколовић је у свом реферату представио историју модерне полонистике на Београдском универзитету кроз прегалаштво бројних лектора пољског језика који су овде радили, почев од Радована Кошутића и оснивања београдске полонистике на Великој школи, до савременог доба и ангажовања контрактуалних лектора и предавача. Катарина Митрићевећ-Штепанек је својим прилогом пружила занимљив увид у превод Чапекове драме *P. U. P.* компаративном анализом превода ове драме Душана Квапила са чешког језика (1973) и превода Јанка Паравића са енглеског језика (1986), при чему је акценговала лексички ниво преводне еквиваленције.

Реферат Каралине Каспјарович (Karalina Kaspiarovich) бавио се социолингвистичком анализом међугенерациског преношења пољског језика у белоруској породици током три генерације. Марија Вацлавек (Maria Waśławek) је такође са позиције социолингвистике представила специфичне кључне речи кроз конкретне лексеме којима се образује културна слика заснована на одговорима на анкетно питање о томе шта пољски и словеначки испитаници повезују са пољскошћу, а чији резултати би омогућили реконструкцију стереотипа Пољака из њихове сопствене и из словеначке перспективе. Наталија Ковачова (Natália Kováčová) је у свом излагању

аспектовала присуство и функцију англицизама у пољском спортском дискурсу, фокусирајући се посебно на специјално издање часописа *Prze-gład Sportowy* посвећено Формули 1.

Јелена Јанковић је етимолошком анализом русизама и бохемизама у српском језику, ексцерпираних из лингвистичког часописа *Наш језик*, показала да је руски и чешки утицај у одређеној мери био посреднички, те да су у улози језика посредника послужили преносу лексике из пољског језика у српски. Јан Хулеја (Jan Huleja) је својим излагањем отворио занимљиво питање употребе предлога *na* у чешком језику када су у питању хороними, те покушао да одговори на питање да ли овај предлог има политичке импликације или не.

Јана Билкова (Jana Bílková) је реферисала о четворотомној Великој академијиној граматици чешког књижевног језика (*Velká akademická gramatika spisovné češtiny*) која настаје анализом Чешког национални корпуса у оквиру Института за чешки језик Академије наука ЧР. Марија Копшивова (Marie Kopřivová) је представила могућности подучавања чешке фразеологије уз помоћ нових ресурса који се тичу базе података лексичких јединица са више речи (VLJ) LEMUR и Академијиног речника савременог чешког језика (*Akademický slovník současné češtiny*), и одржала је интерактивну радионицу под називом – *Frazeologie češtiny: práce s nástroji na poznání a výuku české frazeologie*. Снежана Поповић је, слично овој теми, говорила о особини идоматичности као битној одлици фразеолошких јединица, док је Љубица Стакић представила чешке лексеме *trouba* и *cvok* и њихове еквиваленте у српском језику. Милослав Вондрачек (Miloslav Vondráček) је у свом излагању скренуо пажњу на раскорак у морфолошком и творбеном систему придева (неправилне парадигме, односно ограниченог градационог потенцијала) када су у питању приручници из језика који се могу пронаћи на интернету у односу на Академијин речник савременог чешког језика с једне, и комуникационе стварности с друге стране.

Роберт Боњковски (Robert Bońkowski) је излагао о вокабулару везаном за концепт породице анализирајући лексему *dziecko* (*dziecię*) и њене изведене речи (именицу, глагол и придев) у поређењу са сличним речима у српском језику. Тадеуш Левашкјевич (Tadeusz Lewaszkiewicz) реферисао је о инвентару горњолужичких именских формација са *-arnik*, изведених из речника Павола Фелкела (Pawol Völkel) *Prawopisny słownik. Hornjoserbsko-němski słownik*, Будишин 1981, четврто издање. Рената Бура (Renata Bura) је говорила о колоквијалном горњолужичкосрпском језику заснивајући анализу такође на правописном речнику Павола Фелкела. Гжегож Шпила (Grzegorz Szpiła) известио је о свом истраживању горњолужичке лексикографије, у овом случају двојезичног горњолужичко-енглеског речника, показујући типове

фразеолошких јединица представљених у речницима, опис њихових облика и процену њихових еквивалената у другом језику, и истакао је предлоге за побољшање лексикографског описа фразеологије. У контексту савремених прилика, коначно и перспективе изучавања словенских језика – Дијана Иванова (Diana Ivanova) истакла је величину и значај вештачке интелигенције у образовном процесу, што је илустровала примерима у настави словачког језика у оквиру Катедре за словачку филологију на Факултету за словенску филологију Софијског универзитета „Св. Климент Охридски”.

Радови из области књижевности показали су широку лепезу интересовања учесника конференције који су се својим темама дотакли традиције изучавања пољске и чешке књижевности, али су и указали на правац којим би будућа истраживања требало да се крећу. С тим у вези, перспективе изучавања књижевности везују се за осврт на књижевну теорију, канон, феноменолошка и наратолошка истраживања конкретних књижевника и њихових ауторских поступака, кључних мотива, потом на преводилачку активност, књижевну рецепцију, преглед драмског стваралаштва, сценске адаптације и екранизације књижевних дела и сл. Дејан Ајдачић је реферисао о теорији књижевности Станислава Лема и о тумачењу ироније у том контексту. Пшемислав Пјетшак (Przemysław Pietrzak) је реферисао о улози метафоре у савременом пољском књижевном дискурсу као истраживачком алату и реторичкој фигури присутној у језику савремених пољских хуманистичких наука, првенствено у књижевним студијама, уз примењену терминологију из других области – у идеји текста као мапе, тела или простора. Ивана Кочевски је у свом реферату истакла разлике у канону историје чешке и српске књижевности и указала на могућност њихове неформалне допуне кроз истицање стручних монографија и научних зборника који се баве овом проблематиком у савременом добу. Сузана Кос је у свом излагању скренула пажњу на феномен тзв. „политичке коректности” у књижевним делима, те на примерима савремене чешке књижевности илустровала мотивацију за интервенцијом одређених аутора, у властитим делима током различитих временских периода.

Реферат Сандре Банас, који је читала Ђурђица Чилић, био је посвећен анализи књижевних поступака и приповедној техници у репортажама Ришарда Капушћињског (Ryszard Kapuściński). Мартина Халамова (Martina Halamová) представила је стваралаштво Еде Крисеове са нарочитим акцентом на мотив трауме у њеним делима поводом окупације Чехословачке током 1968. године. Рад Магдалене Васонг (Magdalena Wasąg) прочитао је Далибор Соколовић. Васонг је писала о књижевној вези која постоји између Бруна Шульца и Бохумила Храбала, те о Храбаловој инспирацији књижевним стваралаштвом писца из Дрогобича, као о перспективи писања као метафизичком стању

писца „да је код куће” без обзира на место боравка. Ђурђица Чилић је представила полонистички и дијаристички рад Здравка Малића (1933–1997). Јадвига Грацла (Jadwiga Gracla) се у свом раду бавила темом словенских богова и демона у савременој књижевности. Петер Толарович (Peter Tollarovič) је представио књижевни рад песника Витјазослава Хечека, истакнутог преводиоца са српског, словеначког и хрватског језика. Матија Ивачић је занимљивим увидом и веома духовито говорио о феномену Хашековог Швејка чији лик у хрватској културној средини превазилази границе књижевног дела у коме се појављује.

Бранислава Стојановић је у свом раду разматрала феномен бројних превода збирке приповедака Бруна Шульца *Sanatorium pod klepsydrą* (1937) и бавила се питањем узрока и мотивација за преводиоце да се баве овим конкретно издвојеним књижевним делом. Магдалена Шлавска (Magdalena Ślawska) је говорила о најпревођенијој пољској књизи на српски језик Хенрика Сјенкјевича – *W pustyni i w puszczy* (Кроз пустињу и прашуму) која је доживела преко 40 издања у различитим преводима, где су се као преводиоци потписали између осталих Милорад Јанковић, Ђорђе Живановић, Тања Дугоњић, Милица Маркић, Светлана Аждајевић Протић, Иса Великановић.

Јан Билек (Jan Bílek) је говорио о књижевном стваралаштву Карела Чапека у контексту савремених и актуелних инсценација његовог дела у чешким позориштима. У свом реферату Хасан Захировић је понудио преглед српске драме на чешкој сцени кроз читав 20. век уз акцентовање драмске продукције након 1989. године, што је било илустровано примерима рецепције публике, преводачком и репертоарском стратегијом, као и културним и политичким контекстом у ком су дела била извођена. Ана Марић је свој прилог посветила драмским обрадама Плишане револуције из 1989. године у словачком и чешком културном контексту, при чему је поредила драме *Dr. Mabuth* (Dr. Macbeth, 2014) Романа Олекшака и Валерије Шулцове, чија верзија постоји и на чешком језику под називом *Плишана ноћ* (Sametová noc, 2017) и *Руже за Маркету* (Růže pro Markétu, 1991) Михала Вивега. Клаудија Кламарова (Klāudia Klāmarová) је излагала о компарацији две различите филмске адаптације (*Námestie svätej Alžbety*, *Romeo, Julie a tma*) рађене по мотивима истоимених књижевних дела.

Конференцију *Перспективе* поздравном речју затворили су проф. др Далибор Соколовић и проф. др Ивана Кочевски која је испред Славистичког друштва Србије имала изванредну част да додели Почасну повељу Друштва проф. др Богуславу Зјелињском и да уз речи захвалности свим учесницима пожели континуитет у научној сарадњи.

Сва три дана конференције *Перспективе* била су, осим учешћем на конференцији, испуњена и културним програмом уз потпору амбасаде

Републике Чешке и Републике Пољске, при чему су учесници конференције имали прилику да посете изложбу о браћи Чапек – аутора Хасана Захировића у Народној библиотеци Србије, да пропрате уметничку изведбу чешке циркуске групе La Putyka у оквиру фестивала CirkoBalkana, да у организацији Чешког центра, најпре, послушају занимљиво предавање са темом „Свемирско богатство: астероиди и угашене звезде” Вацлава Павлика у оквиру Европске ноћи научника, а коначно и да уживају у Концерту групе Tomáš Kočko & ORCHESTR у оквиру фестивала Todo Mundo.

Ивана Кочевски*
Универзитет у Београду
Филолошки факултет
Катедра за славистику
ivana.kocevski@fil.bg.ac.rs

---

* <https://orcid.org/0000-0003-0717-5754>